

ILLUSTRATSIYA-BU O'RGANISH JARAYONIDA EFFEKTIV O'QITISH METODI.

TTA Urganch filiali "Ichki kasalliklar" kafedrasida assistentlari:

Jumaniyazov Bekzod Kadirberganovich

Bositxonov Akmalxon Nosirxon o'g'li

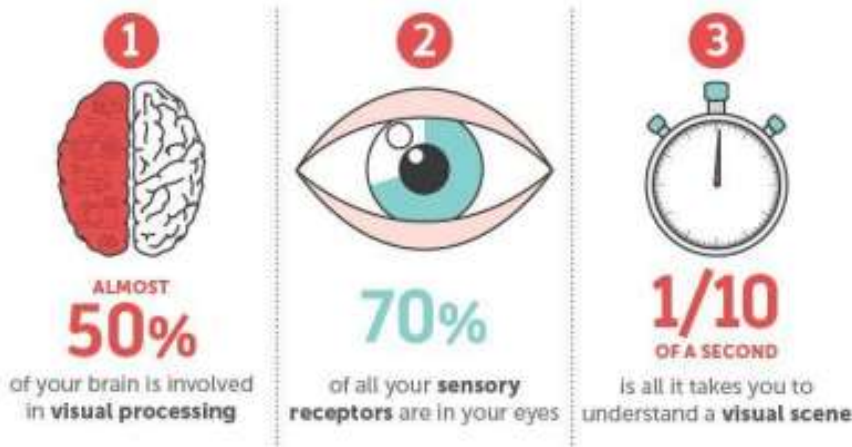
Annotatsiya: Mazkur metodda darslarda ko'rgazmali va tarqatmali materiallardan foydalanish texnologiyasi xususida fikr-mulohazalar bildirilgan. Xususan, yangi texnologik ko'rgazmalar bilan uyg'unlashib yangi metodlar yaratgan holda zamonaviy darslarni tashkil etish masalalari ko'rib chiqiladi va talabalarning tushunishini yanada osonlashtirishga qaratiladi.

Kalit so'zlar: illustrativ metod, ko'rgazmali, vizualliy materiallar, yangi texnologik rasmlar, pedagogik mahorat, miyadagi xotira maydonlari, darslar samaradorligi

Kirish: Illyustratsiya - matn, tushunchani bezash, talqin qilish yoki vizual tushuntirish yoki jarayon, bosma va raqamli nashr etilgan ommaviy axborot vositalarida integratsiya qilish uchun mo'ljallangan, masalan plakatlar, flayerlar, jurnallar, kitoblar, o'quv materiallari, animatsiyalar, video o'yinlar va filmlar sifatida. Illyustratsiya odatda illyustrator tomonidan yaratiladi. Rasmlar tasvirlashning vizual usuli yoki yozma matnni tasvirlab beradi. Ular g'oyani tushuntirishga yordam berishlari yoki hikoyani aytib berishlari yoki bezak berishlari mumkin. Ular an'anaviy va raqamli shakllarda keladi. Qora-oq chizmalar rang illyustratsiyaning eng keng tarqalgan uslublaridan biridir. Tasvirlar qimmatli ekanligini isbotlaydi, mantiqiy tuzilish uchun fazoviy metaforalarni taqdim etish orqali mavhum ma'lumotlarni o'rgatadi. Foydalanish-bo'shliq, chiziqlar, rang va elementlar orasidagi nisbiy masofa, illyustratsiya mavhum g'oyalarning konkret ekvivalentini taqdim eta oladi. Bu erda o'rganish jarayoni-mavjud ta'limdir.

Ta'lim jarayonining oltita interaktiv komponenti mavjud: diqqat, xotira, til, qayta ishlash va tartibga solish, grafomotor (yozma) va yuqori tartibli fikrlash. Bu jarayonlar nafaqat bir-biri bilan, balki hissiyotlar, sinf iqlimi, xulq-atvor, ijtimoiy ko'nikmalar, o'qituvchilar va oila hamdir. Tadqiqotlar odamlar qanday qilib yaxshilanishi mumkinligini ko'rsatdi: tushunchalarni tushunishlari va o'quv materiallari bilan faolligini oshirish orqali. Rasmlar- biz allaqachon o'rgangan narsaga "langar" sifatida qanday yordam berishi mumkinligi haqidagi illyustratsiyadir. Ular xotirani eslab qolishga yordam beradi. Rasm illyustratsiyasi osonlashtiradigan kuchli vizual vositalarni taqdim etadi. Rasmlar tushunish, eslab qolish, muammo kabi o'rganishning ko'plab jihatlarini yaxshilaydi. Illyustratsiyalar diagrammalar, grafiklarni o'z ichiga

oladi, ular katta hajmdagi narsalarni tushunishga yordam beradi, minimal va mos vizual til yordamida ma'lumotlar oson egallanadi. Bu talabalarning vizual savodxonligini, tanqidiyligini rivojlantirishga yordam beradi, fikrlash qobiliyatlari va ko'plab ko'nikmalarni charxlashda yordam beradi. Tasviriy illyustratsiyalar jarayoni izohlash, idrok etish, tushunishni o'z ichiga oladi. Tashkiliy rasmlar foydali bo'ladi, matn mazmuni uchun tizimli asos hisoblanadi. Rasmdagi tafsilotlar ham o'zini isbotlashi muhim. Ular ishni aql xaritasi kabi saralaydi va o'quvchiga yo'nalish beradi, matn tushunishni osonlashtiradi. Matndan olingan ma'lumotlar ma'lumotlardan farq qilishi mumkin, shuning uchun ular batafsil tasvirlangan rasmdan oson olinadi. Maqolada tadqiqotlar olib borildi: faqat matndan ko'ra, vizual tasvir orqali yaxshi natijalarga erishilganligini aniqlash uchun. Shunday qilib, rasmlil illyustratsiyalar o'quvchilar va ularning sub'ektlari o'rtasida bevosita, hissiy aloqani yaratadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, tasviriy tasvirlar o'qitishda kuchliroq ekanligi aniqlandi. Vizual ma'lumot matnga nisbatan o'quvchi tomonidan tezroq javob beradi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib:

1. Uzoq muddatli xotiralarni yaratishga yordam bering: Tasvirlar to'g'ridan-to'g'ri bizning uzoq muddatli xotiramiz tomonidan qayta ishlanadi, bu erda ular o'zgarmasdir, o'yib yozilganidir.

2. Aloqa vositalari (illustratsiyalar) ni yarating: yozilgan ro'yxatdagi ma'lumotlarni qayta ishlash, shubhasiz, osonroq. Ammo vizuallar buni tezlashtiradi, axborotni uzatish jarayoni tezlashadi. Vizual o'qitish metodiga ko'ra:

- Miyaga etkazilgan barcha ma'lumotlarning 90% ko'rish orqali.
- Tasvirlar matnga nisbatan 60 000 marta tezroq qayta ishlanadi.
- Odamlar vizual sahnani soniyaning 1/10 qismidan kamroq vaqt ichida his qilish qobiliyatiga ega.
- Nerv tolalarining 40%i retinaga bog'langan.
- Inson miyasi 13 millisekund davom etadigan tasvirlarni ko'ra oladi.

• Umuman olganda, inson ko'zi har soatda 36 000 ta vizual xabarni ro'yxatdan o'tkazishi mumkin.

3. Yaxshiroq tushunishni qo'llab-quvvatlang. Vizual vositalar yordamida qat'iy va aniq tushunishga erishish mumkin. Vizualdan tashqari nutqa ham odamlar fiklashini kengaytirish qobiliyatiga ega.

4. Vizual stimulyator sifatida harakat qiling. Biz o'quvchida xotiralar deb ataydigan kuchli uzoq muddatli tuyg'ular miyaning bir qismida qayta ishlanadi, ular bog'lanadi va hosil bo'ladi.

5. Qiziqish va Motivatsiyani yaratish. Talabalar qiziqish yo'qligi sababli u yoki boshqa fanlardan qiynaladi, oxir-oqibat o'sha mavzuda zerikishni keltirib chiqaradi. Bu motivatsiyaning etishmasligiga olib keladi. Vizual tasvirlar bunday hollarda eng katta yordam bo'lishi mumkin. Ular qiziqish va oxir-oqibat motivatsiyani yaratadilar. Vizual vositalardan to'g'ri foydalanish tufayli yaxshiroq tushunish qiziqish va motivatsiyani yaratadi. Bu narsa o'quvchi rag'batlantirilgandan keyin yaxshiroq ishlaydi.

6. Tegishli illustratsiyalarda tushkunlikka tushgan o'quvchilar undan chiqadi.

Vizual tasvirlar, agar ular mos bo'lsa, ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Agar biror kishi onlayn darslar o'tayotgan bo'lsa, ular o'quvchilarni kayfiyatini ko'tarishi kerak. Sifatsiz, past rezolyutsiya yoki pikseli illustratsiya o'quvchiga salbiy ta'sir ko'rsatadi va u qiziqishni yo'qota boshlaydi. Vizual tasvirlarning nafaqat sifatsizligi, balki o'ziga xos bo'lmagan yondashuvi ham qiziqishni yo'qotadi. Tasvirlar o'qitish va o'rganish samaradorligini oshirishi kerak. Rasmlar yordam berayotganligini nazorat qilish kerak. Demak bunda o'qituvchi quyidagi talablarni bajarishi kerak.

1. Murakkab matn mavzularini, tushunchalarni sodda va tushunarli qilib tushuntirishlari kerak.
2. Rasmlarda haqiqiy odamlar, joylar yoki narsalardan foydalanish kerak.
3. Shunday qilib, o'quvchiga tanish materialni notanish material bilan bog'lashga yordam berish kerak.

Vizual obyekt - bu ikki tomoni bo'lgan tanga, to'g'ri ishlatilsa, ular quvvat kuchaytiruvchisi sifatida ishlaydi va qiziqish uyg'otadi va ijobiy natija beradi. Agar tasvirlar texnik jihatdan sifatsiz bo'lsa yoki ahamiyatsiz bo'lsa, ular o'quvchida chalg'itish uyg'otadi. Ushbu maqola o'quvchining ijodiga ta'sir qiluvchi darsliklardagi rasmlar, vizual tarzda tushuntirishning ahamiyati va ta'siri haqida gapiradi. Ular o'qiyotganlarini tushunib, matnning hikoyasini tushunishlariga imkon beradi. Rasmlar o'quvchilarni rag'batlantiradi. Rasmlar yoki ko'rgazmali materiallar o'quvchilarning ijodkorligini, ularning tushunish va tushunish darajasini rag'batlantirish, rivojlantirishda yordam berishi isbotlangan. Rasmlar ham ushbu mavzuga qiziqishni oshirishga yordam beradi. Ular, albatta o'quvchining o'quv jarayoniga ta'sir qiladi, shuningdek, tasavvur kuchini oshiradi. Ko'pchilik tadqiqotchilar shunday xulosaga kelishdi: bu narsa har doim o'quv jarayonini tezlashtirishga yordam beradi. Barcha

matnlar, paragraflar mavzuni hatto monoton bo'lishiga olib kelishi mumkin, rasmlar kitobning sifatiga va mavzuning o'ziga ta'sir qilib, darslikdagi illustratsiyalar samaradorlik va aniqlikni oshiradi. Vizual tasvirlar qisqacha mazmunni/ma'lumotni umumlashtiradi, kichikroq qismlar va ko'proq aniqlik taklif qiladi. Rasmlar ham uzoq muddatli xotiraga ega. "Rasm 1000 so'zga arziydi (Fred R. Barnard)". Shu sababli qisqa qilib aytganda: illyustratsiya-ta'lim jarayonida samarali o'qitish vositasidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- [1] <https://physicscatalyst.com/graduation/process-of-learning/>
- [2] <https://en.wikipedia.org/wiki/Illustration#:~:text=An%20illustration%20is%20a%20decoration,animatsiyalar%2C%20video%20o'yinlar%20va%20filmlar.>
- [3] Vizual ta'sir, vizual ta'lim - Timoti Gangver
- [4] Ta'lim psixologiyasi - Adelaida C. Gines
- [5] Hazil illyustratsiyasi san'ati - Nik Meglin
- [6] Tasvir: vizual tarix - Stiven Xeller.